

Senzuraçylar

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 25 января, 2025

Senzuraçylar SENZURAÇYLAR

kitapcy.ru

1971-nji ýylyň 12-nji mart günü – faşistik günleriň birinde harby gullukçylaryň beren memorandumy bilen «terroristleriň» üýşýän öyi basylýar. Ýöne Stambuldaky bu operasiýa gatnaşan ofiserler içерden hiç zat tapyp bilmäň, boş çykmalý bolýar. Pejiň üstündäki kiträ, burugsap duran çilim galyndylaryna seredip, öydäkileriň birnäçe minut öñ gaçandyklary belli bolýar.

Öçürilmäň galan radioda bolsa «Ucuň guşlar ucuň, Izmire sary!» aýdymy ýaňlanyp dur eken!..

* * *

Harby hökümətiň serkerdesi dört ýyldyzly general Faik Türün şowsuz tamamlanan operasiýa ýolbaşıçylyk eden serkerdäni dalap alanda, täsin jogaby eşidýär:

– Ýoldaş general, näme edibilerdik? Ýogsa hemmetaraplaýyn taýynlygymy görüp bardyk, emma öye girenimizde «Ucuň guşlar ucuň, Izmire sary!» aýdymy aýdyp dur eken. TRT-däki

kommunistler operasiýanyň habaryny alyp, terrorçy ýoldaşlarynyň Izmire gaçmaklary üçin radiodan signal berýän eken!..

Mundan soň operasiýanyň ümzügi Izmire bakan gönükyär!..

* * *

Faik Türün operasiýá geçensoň TRT-niň baş müdürü general-leýtenant Musa Ögüne jaň edip: «Musa! Musa!.. Sen ol ýerde uklaber! Seniň kommunist işgärleriň radioda goýberýän aýdymalary bilen terrorçylara signal berýär» diýip, azar ýamanyny berýär.

Bu berk duýduryşdan soň Musa papa dessine ýaýlyma goýberiş boýunça jogapkär işgärleri ýanyna çagyryar. Ol işgärlerine «Mundan beýlæk «Ucuň guşlar ucuň, Izmire sary» aýdymyny bermek gadagan!» diýýär...

* * *

Iň täsin senzura 1969-njy ýylyň 16-njy fewralynda iki adamynň ömür tanapynyň üzülen, 200 ildeşimiziň ýaralanan «Ganly ýekşenbe» kartinalary bilen baglanyşyklydy. Premýer-ministrlikden TRT-ä gönderilen görkezme arkaly Stambuldaky işçiler mitinginde bolup geçen tragiki wakalaryň gözegçilik eleginden geçirilen gepleşikleri berýän TRT teleýaýlymynda görkezilmegi gadagan edilipdi!..

Ýagny, TRT hamala ganly wakalar asla bolup geçmedik ýaly gepleşiklerini dowam etdiripdi.

* * *

Şol ýyllarda meşhur rus ýazyjysy Anton Çehowyň «Üç uýa» eseriniň goýberlişine «Türk teleýaýlymlarynda rus ofiserleriniň harby lybasyny görkezip bolmaz» bahanasy bilen rugsat berlenokdy.

* * *

Ýene bir senzura samsyklaçlygy ýazyjy Nejati Jumalynyň

“Nalynlar” atly pýesasynyň jynsy meýilleri oýarýandygynyň öňe sürülmegidi.

Şol ýyl (1974) başga bir amerikan pýesasy sahnalaşdyrlanda, sahnada ýalaňaç erkek heýkeli göründi diýip senzuranyň şarpygyny iýipdi.

Tragikomiki gadagançylyklaryň biri-de meşhur satirik Lewent Kyrjanyň parodiýalarynyň birindäki Ryfky obrazyny Ýaýlym gözegçilik müdirliginde işleýän Ryfky atly bir gözegçi özüne çekende bolup geçdi.

* * *

Baryş Mançonyň meşhur “Arkadaşym eşek” aýdymy bolsa “Eşek adamlaryň arkadaşı bolup bilmez” bahanasy bilen birnäçe wagtlap gadagan edildi, hatda aýdymça sözlerini “Arkadaşym guzy!” diýip üýtgeden ýagdaýynda ýaýlyma beriljekdigi aýdylypdy!..

Şol sanda Esmeraýyň aýdýan «Biz ynsan» (“İnsanız”) aýdymy-da içinde tankyt bar bahanasy bilen «Aýdymlar diňleýjilerini şatlandyrmaly, tankydy serisde hökmünde ulanylmalı däl» diýip, gadagan edilipdi.

* * *

Şular ýaly tragikomiki mysallardan Orhan Baýkal gardaşym bilen bile ýazan «Ýalandan kim ölüpdir?» («Yalandan Kim Ölmüş») atly kitabymyzyň çap bolup çykanyna birnäçe ýyl geçensoň, sitatalar getirmegimiň sebäbini aýdar bolsam...

Siziňem bilşiňiz ýaly «Senzura hakyndaky kanun» birgiden nägilelikleriň bildirilendigine garamazdan Mejlisden geçdi.

Hiç iňkise gitmäň, bu kanuny çykarjak bolup dyrjaşanlar muny ýerine ýetirmekde şeýle bir gülkünç, hatda utandyryjy ýagdaýlaryň bolup geçmegine sebäp bolarlar. Bir gün geler, olary-da dek hazır ýokarda ýatlanan geçmişisiň senzuraçylary ýaly seňriklerini ýygryp ýatlarlar!..

Ugur DÜNDAR.

«SÖZCÜ» gazeti, 15.10.2022 ý. Publisistika